

SINERGIJA PRIMJERA UMJETNIČKE, TRADICIONALNE I POPULARNE MUZIKE U SAVREMENOM UDŽBENIKU ZA PREDMET HARMONIJA

Ana Perunović-Ražnatović

Univerzitet Crne Gore

Muzička akademija

Studijski programi: Opšta muzička pedagogija

i Izvođačke umjetnosti

E-mail: ana.per@ucg.ac.me

UDK: 78:781.4

Prikaz knjige

Sažetak: Cilj ovog istraživanja je analiza reformisanog Nastavnog plana, Obrazovnih programa i udžbeničke literature u sistemu srednjeg muzičkog obrazovanja u Crnoj Gori. Istraživanje je posebno fokusirano na postignuća u okviru predmeta Harmonija. Na osnovu programa predmeta, predviđeno je da se u realizaciji nastave primjenjuju primjeri iz umjetničke, ali i tradicionalne i popularne muzike. Zbog nedostatka odgovarajuće literature, pokrenuta je inicijativa za pisanje udžbenika koji bi bili usklađeni sa reformisanim programom. U ovom radu će metodom slučaja biti prikazani primjeri iz savremenog udžbenika za predmet Harmonija, kojima se ostvaruje interakcija umjetničke, tradicionalne i popularne muzike u savladavanju određenih zahtjeva. Rezultat istraživanja je upoznavanje šire javnosti sa savremenim pristupom u kreiranju udžbenika i njegov značaj za obrazovni proces.

Ključne reči: savremeni udžbenik, Harmonija, umjetnička muzika, tradicionalna muzika, popularna muzika

O reformi srednjeg muzičkog obrazovanja u Crnoj Gori

Srednje muzičke škole se u obrazovnom sistemu Crne Gore tretiraju kao srednje stručne škole i sistemski su povezane sa ostalim srednjim stručnim školama, a Centar za stručno obrazovanje je institucija koja određuje propise i unificira sve srednje stručne škole. Istraživanja pokazuju da ovakav sistem nije učinkovit jer se ne prepoznaje specifičnost umjetničkih škola, pa se veliki „prostor“ daje opšteobrazovnim predmetima, a smanjuje segment koji se odnosi na stručne predmete i sticanje stručnih kompetencija.

Na osnovu zahtjeva tržišta, 2019. godine je sprovedena reforma Nastavnog plana i obrazovnih programa za srednje muzičke škole. Reforma je podrazumijevala učešće dugogodišnjih muzičkih pedagoga u radnim grupama koje su kreirale izmjene, ali pod vodstvom savjetnika iz Centra za stručno obrazovanje, što je bio određujući faktor u pogledu zastupljenosti opšteobrazovnih predmeta i ograničavajući faktor u smislu prepoznavanja obrazovnih potreba budućih umjetnika.

Primjer 1

Образовни програм Музички извођач (2019: 9), Наставни план, Општеобразовни предмети

R. BROJ	PREDMET / MODUL	BROJ ČASOVA PO OBLICIMA NASTAVE I KREDITNA VRIJEDNOST																			
		I RAZRED				II RAZRED					III RAZRED					IV RAZRED					
		Σ	T	V	P	KV	Σ	T	V	P	KV	Σ	T	V	P	KV	Σ	T	V	P	KV
A. OPŠTEOBRAZOVNI MODUL																					
1.	Crnogorski – srpski, bosanski, hrvatski jezik i književnost	108				6	108				6	108				6	99				6
2.	Matematika	72				4	72				4	72				4	66				4
3.	Engleski jezik	108				5	108				5	108				5	99				5
4.	Fizičko vaspitanje	72				2	72				2	72				2	66				2
5.	Infomatika	72				4	72				4										
6.	Italijanski jezik	72				4	72				4										
7.	Fizika	72				4															
8.	Filozofija											72				4					
UKUPNO: A. OPŠTEOBRAZ. MODUL		576				29	504				25	432				21	330				17
UDIO U UKUPNOM GOD. FONDU (%)		50,0				48,3	43,7				41,6	37,5				35,0	31,2				28,3

U okviru reforme reorganizovani su predmeti po razredima, a došlo je i do sažimanja programa za pojedine stručne predmete. Na primjer, u okviru Образовног програма Музички извођач, предмет Полифонија се умјесто до садашњих двије године изучава само једну (у трећем разреду), а предмет Хармонија умјесто три – двије године.

Primjer 2

Образовни програм Музички извођач (2019: 9), Наставни план, Стручни предмети по разредима

B. STRUČNI MODULI																					
1.	Teorija muzike	72	36	36		4															
2.	Istorija muzike I	72	36	36		4															
3.	Solfedo I	72	4	68		4															
4.	Instrument I	144	18	18	108	8															
5.	Kamera muzika I	72	9	54	9	4															
6.	Istorija muzike II					72	36	36		4											
7.	Solfedo II					72	4	68		4											
8.	Instrument II					144	18	18	108	8											
9.	Kamera muzika II					72	9	54	9	4											
10.	Muzički instrumenti					72	36	27	9	4											
11.	Hamonija sa harmonskom analizom I					72	27	45		4											
12.	Istorija muzike III										72	36	36		4						
13.	Solfedo III										72	4	68		4						
14.	Instrument III										144	18	18	108	8						
15.	Kamera muzika III										72	9	54	9	4						
16.	Hamonija sa harmonskom analizom II										72	27	45		4						
17.	Polifonija										72	27	45		4						
18.	Analiza muzičkih oblika I										72	36	36		4						
19.	Istorija muzike IV															66	36	30			4
20.	Solfedo IV															66	4	62			4
21.	Instrument - IV															132	18	18	96		8
22.	Kamera muzika IV															66	9	48	9		4
23.	Analiza muzičkih oblika II															66	36	30			4
24.	Menadžment u muzičkoj umjetnosti															66	39	18	9		4
25.	Muzička tehnologija															66	42				24
26.	Preduzetništvo															66	33	33			4

Sad već četvorogodišnja primjena ovakvog koncepta posledično je dovela do adaptacije u nastavnom procesu, ali i do problema za učenike koji na prijemnim ispitima za muzičku akademiju, odnosno fakultet muzičke umjetnosti, imaju neki od predmeta koji nisu izučavali do kraja srednje škole.

Izmjene u programu za predmet Harmonija

Predmet Harmonija je u okviru reforme obrazovnih i predmetnih programa 2019. godine pretrpio značajne promjene. U okviru obrazovnog programa Muzički saradnik ovaj predmet se i dalje izučava tokom tri godine (u drugom, trećem i četvrtom razredu), dok je u okviru obrazovnog programa Muzički izvođač predviđeno da se gradivo ovog predmeta savlada za dvije godine (u drugom i trećem razredu). S obzirom na to da se višedecenijska praktična nastava ovog predmeta bazirala prvenstveno na izradi harmonskih zadataka različitih tipova u strogom harmonskom četvoroglasnom stavu, postalo je očigledno da učenicima nedostaje jasnije povezivanje takvih primjera sa sviračkom praksom. Iz tog razloga je u okviru reforme planirano značajnije uvođenje analitičkog segmenta predmeta Harmonija u nastavni proces, zbog čega predmet i mijenja naziv u Harmonija sa harmonskom analizom. U praksi je postala evidentna i neadekvatnost postojeće udžbeničke literature, odnosno potreba za novim udžbenicima.

Savremeni udžbenik iz predmeta Harmonija

U srednjim muzičkim školama u Crnoj Gori, za predmet Harmonija su poslednjih decenija najčešće korišteni udžbenici autorke Mirjane Živković i skripte Vlastimira Peričića. Ova literatura je imala pozitivne strane u smislu tekstualne jasnoće i konciznosti (Peričić, 1982. i Peričić, 1983), odnosno velikog broja primjera harmonskih veza i harmonskih zadataka za vježbanje (Živković, 1996). Ali, kao što svaka nauka s vremenom napreduje, tako se i u nauci o harmoniji javlja težnja za novim načinima objašnjavanja harmonskih „problema“, drugačijim aktivnostima i oblicima rada.

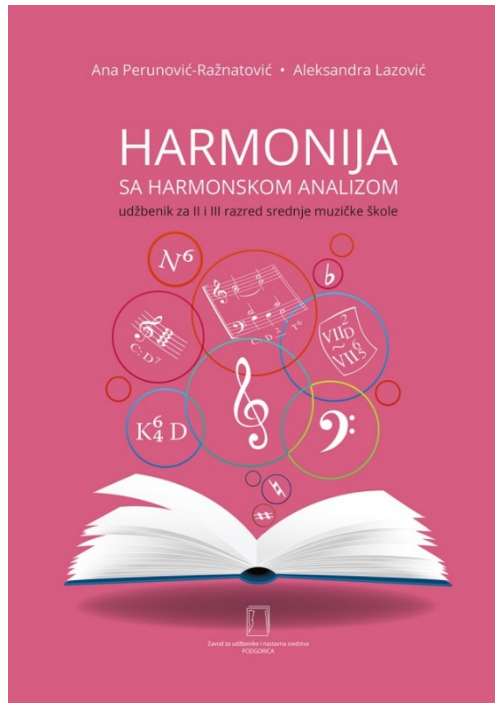
U pomenutom periodu, u nastavnom procesu je fokus bio na savladavanju harmonskih pravila i izradi harmonskih zadataka, sa čestim zanemarivanjem sviranja harmonskih veza i (pogotovo) analiziranja odlomaka muzičkih djela. Da bi se loša praksa promijenila, reformisanim Predmetnim programom je predviđeno da harmonska analiza bude važan segment nastave, a da se u realizaciji nastave primjenjuju primjeri iz umjetničke, ali i tradicionalne i popularne muzike.

Ubrzo poslije početka primjene programa u praksi moglo se konstatovati nepodudaranje ciljeva savremenog programa sa sadržajima prethodno navedenih udžbenika i skripti. Na osnovu toga, Centar za stručno obrazovanje i Zavod za udžbenike i nastavna sredstva 2021. godine pokreću inicijativu za pisanje i objavljivanje savremenih udžbenika, među kojima i za predmet Harmonija, koji bi bilo usklađen sa reformisanim programom. Tako nastaje prvi udžbenik za ovaj predmet koji je napisan u Crnoj Gori. Namijenjen je

učenicima drugog i trećeg razreda srednje muzičke škole, za obrazovni program Muzički izvođač. Udžbenik je odobren od recenzenata i Nacionalnog savjeta za obrazovanje u julu 2022. godine i primjenjuje se u nastavnoj praksi od školske 2022/23. godine.

Primjer 3

Naslovna strana udžbenika iz predmeta Harmonija

Novine u savremenom udžbeniku (Perunović-Ražnatović i Lazović: 2022) u odnosu na standardni sadržaj udžbenika koji su korišteni u prethodnim decenijama su:

- različiti tipovi pitanja i zadataka za izradu, sviranje i analizu;
- harmonska analiza notnih primjera koji su dio standardnog repertoara za izvođenje u tom uzrastu ili spadaju u najpoznatije numere umjetničke muzike (takvih primjera ima 176);
- primjeri tradicionalne (9) i popularne muzike (19) za analizu;
- metodska uputstva za izradu harmonskih zadataka i analiza;
- test „Šta smo naučili“ na kraju gradiva svakog razreda;
- popis i tumačenje harmonskih oznaka;
- registar harmonskih pojmova.

Negativne strane ovog udžbenika proističu iz uslova koje je nametnuo Zavod za udžbenike i nastavna sredstva kao izdavač – gradivo oba razreda je strukturirano u okviru jednog obimnog udžbenika, a može se naći isključivo

objavljen na zvaničnom sajtu Zavoda (www.zuns.me), za slobodno preuzimanje. Kako učenici koji pripadaju savremenim generacijama provode previše vremena koristeći telefon ili kompjuter, autorke udžbenika su smatrale da je učenicima korisniji i zdraviji za upotrebu udžbenik u štampanom izdanju, tako da su uz pomoć donatora prikupile sredstva za štampanje udžbenika koji će za narednu školsku godinu biti donirani učenicima svih srednjih muzičkih škola u Crnoj Gori.

Primjeri umjetničke, tradicionalne i popularne muzike u udžbeniku za predmet Harmonija

Autorke udžbenika su, pripremajući primjere iz umjetničke muzike za harmonsku analizu, razmatrale koja djela, od ogromnog broja reprezentativnih iz različitih stilskih epoha, bi bila najsvrsishodnija za učenike. Uz konsultacije sa kolegama koji sa učenicima rade na sviranju instrumenata i unapređenju njihovih izvođačkih sposobnosti, odabrani su odlomci kompozicija koje pripadaju standardnom repertoaru za izvođenje u srednjoškolskom uzrastu. Na taj način bi učenici detaljnije upoznali djela koja sviraju, što bi doprinijelo povezivanju teorijskih znanja sa sviračkom praksom. Pored tih primjera, u udžbeniku su se našli i odlomci kompozicija koje spadaju u najpoznatije numere umjetničke muzike na kojima se, pored upoznavanja harmonskog jezika, pravi osvrt i na osnove forme i stila, izvođački aparat i drugo. Zastupljeni su odlomci iz velikog broja Bahovih obrada korala, pogodnih jer su pisani u strogom horskom četvoroglasu – fakturi koju učenici mogu lako identifikovati kao fakturu harmonskih zadataka koje i sami izrađuju i upoređivati ih.

Za učenike je važno da, uz poznavanje djela umjetničke muzike, upoznaju, zapamte i čuvaju maternji muzički jezik što se postiže upotrebom primjera tradicionalne muzike ovog podneblja. U takvim odlomcima treba prepoznati njihove harmonske karakteristike, obraća se pažnja na harmonska sredstva ali i na kretanje melodije, tekst, izvođački sastav, razlike u odnosu na primjere iz umjetničke muzike. Iz tog razloga, u savremenom udžbeniku za predmet Harmonija se kao didaktički primjeri, pored odlomaka djela umjetničke muzike koriste i primjeri iz tradicionalne muzike. Nije u pitanju pristup koji je nov u obrazovnom procesu, jer se primjeri iz tradicionalne muzike koriste i u nastavi iz drugih predmeta u muzičkom obrazovanju. Važno je pokazati učenicima i naučiti ih kako da u različitim muzičkim situacijama prepoznaju iste harmonske pojave.

U udžbeniku se koriste i odabrani primjeri popularne muzike iz različitih stilova XX i XXI vijeka, čijom primjenom učenici upoznaju pop evergrine i uče da prepoznaju kvalitetnu muziku. Gdje god je to bilo moguće, u udžbeniku je dat prvo tehnički primjer za savladavanje određenog harmonskog „problema“, bilo da je u pitanju akord koji učenici treba da upoznaju ili harmonska veza koju treba da savladaju, a zatim primjeri iz literature sa tom istom problematikom, koji pripadaju različitim žanrovima.

Primjeri umjetničke, tradicionalne i popularne muzike pojavljuju se često jedan za drugim, ili u različitim kombinacijama, djelujući u sinergiji u okviru udžbenika iz predmeta Harmonija u sledećim oblastima:

- Kvintakordi sporednih stupnjeva,
- Svi kvintakordi,
- Kvartsekstakordi,
- Kadence,
- Dominantni septakord,
- Svi septakordi,
- Vanakordski tonovi,
- Alteracija IV stupnja navise,
- Vantonalne dominante,
- Načini promjene tonaliteta.

Vodilo se računa o tome da se, od oblasti do oblasti, u kombinovanju primjera iz različitih žanrova koriste različiti metodski pristupi: nekad primjer za analizu ima ulogu uvoda u novu predmetnu oblast, nekad se poslije savladane teorije prikazuju primjeri iz različitih muzičkih žanrova sa urađenom harmonskom analizom, a mogu se naći i u okviru zadataka za provjeru znanja.

Case study 1: Sinergija primjera umjetničke, tradicionalne i popularne muzike u oblasti alteracija

Kad je oblast proširenog tonaliteta u pitanju, od svih alteracija najpogodnija je stabilna alteracija četvrtog stupnja navise za kombinovanje primjera umjetničke i tradicionalne muzike. Razlozi su što je praksa upotrebe alterovanih akorada koji je sadrže poznata još od baroka, tako da se može pronaći u velikom broju primjera iz različitih stilskih pravaca. Sa druge strane, tradicionalne melodije sa našeg geografskog područja često završavaju na drugom stupnju ljestvice, koji se uglavnom harmonizuje kao dominanta. Da bi se pojačao utisak dominante kao završnog sazvučja, često je uvedena svojom dominantom, odnosno alterovanim akordom koji sadrži povišeni četvrti stupanj.

U okviru reformisanog Obrazovnog programa Muzički izvođač, Harmoniju izučavaju učenici drugog i trećeg razreda, a oblast alteracija je poslednja u okviru drugog razreda. Iz predmeta Solfeđo, savladavanje alteracija se započinje u prvom razredu nakon što su učenici savladali dijatonska kretanja i mutaciju u okviru durskih i moltskih tonaliteta. Upravo sadržaji iz predmeta Solfeđo iz oblasti alteracija pripremaju takve sadržaje iz predmeta Harmonija. U Harmoniji se počinje od objašnjenja alterovanih tonova uz njihov prikaz u linijskom sistemu i u određenom tonalitetu. Slijedi razvrstavanje alteracija na stabilne i labilne, a zatim upoznavanje sa alterovanim akordima prvo uopšteno, a zatim uz podjelu na alterovane akorde dijatonskog i hromatskog tipa. Od pojedinačnih alteracija, prvo se obrađuje alteracija IV stupnja navise i akordi koji je sadrže, na način što se teorijski

objasne, zatim se postavljaju u linijski sistem i provjerava kako glase u raznim tonalitetima. Slijede harmonske veze od dva akorda u strogom harmonskom četvoroglasnom stavu, kojima se pokazuje uvođenje i razrješenje akorada koji sadrže povišeni četvrti stupanj, odnosno dominantine dominante (DD) i njenog zamjenika (VII_D). Tek tada, kad smo sigurni da su učenici savladali ovaj harmonski pojam i pojavu, i usvojili načine njegove primjene, slijedi prvi primjer iz literature:

Primjer 4

Alteracija IV stupnja naviše u primjeru iz umjetničke muzike

L. van Betoven, *Sonata br. 2 A-dur*, treći stav, t. 1–8

The image shows two systems of musical notation for the first eight measures of the third movement of Beethoven's Sonata No. 2 in A major. The first system covers measures 1-4, and the second system covers measures 5-8. The bass line includes figured bass notation: 'A: T' for measure 1, 'DD' for measure 2, and 'D' for measure 3. The second system shows 'A: D⁷' for measure 5 and 'T' for measure 8. The treble line contains the melodic part, and the bass line contains the harmonic accompaniment.

U ovom primjeru se, bez obzira na upisan tonalitet i harmonske funkcije, akordi mogu lako pročitati i objasniti, a vidljiva je pojava alteracije (IV<) i alterovanog akorda (DD). Primjer je pregledan i sa aspekta muzičkog oblika, pa nastavnik može napraviti korelaciju među predmetima analizirajući sa učenicima i taj segment.

Poslije objašnjenja još nekoliko karakterističnih veza sa ovim alterovanim akordima, slijedi novi primjer iz literature:

Primjer 5

Alteracija IV stupnja naviše u primjeru iz tradicionalne muzike

Narodna pjesma iz Crne Gore, *Pod onom, pod onom gorom zelenom*, t. 1–8

Allegretto

Pod o-nom pod o-nom go-rom ze-le-nom pod o-nom pod o-nom go-rom ze-le-nom

G: T D⁶T D⁷ T DD⁷ D T D T⁴ D⁶ VI II DD⁷ D

Nastavnik može prvo analizirati ovaj primjer sa učenicima zasebno, uzimajući u obzir različite aspekte: izvođački aparat, fakturu, vrstu harmonskog stava, harmonska sredstva, primjenu alteracije, vezivanje alterovanog akorda, oblik i tako dalje. Zatim se primjer može uporediti sa prethodnim primjerom, uz navođenje učenika da primijete razlike između umjetničke i tradicionalne muzike, ali i sličan način upotrebe istih harmonskih sredstava.

Nakon ovog primjera slijede zadaci za vježbanje u vidu: zadate melodije u sopranu koju treba harmonizovati u strogom četvoroglasnom stavu, zadate melodije u basu sa šiframa ispod i zahtjevom da se dodaju gornja tri glasa, zadataka u kojima treba obilježiti šifre i dopuniti harmonizaciju u unutrašnjim glasovima, a tek zatim kraći primjeri za harmonsku analizu – prvo iz umjetničke muzike, pa iz popularne:

Primjer 6

Alteracija IV stupnja naviše u primjeru iz popularne muzike

E. Prislj, *Love me tender*, odlomak

Love me ten-der love me sweet ne-ver let me go

Primjer je takav da će učenici lako prepoznati tonalitet, harmonske funkcije, alteraciju i alterovani akord o kojima su učili, pa čak i oblik odlomka. Istovremeno nastavnik može edukovati učenike o izvođaču koji je ostavio važan trag u istoriji popularne muzike i uputiti ih da saznaju više o njemu i njegovoj muzici uz pomoć Interneta.

Case study 2: Sinergija primjera umjetničke, tradicionalne i popularne muzike u zadacima za provjeru naučenog

U udžbeniku se primjeri iz različitih muzičkih žanrova kombinuju na različite načine, u zavisnosti od toga koji nivo učenja¹ tim primjerima treba da se postigne. U obrađivanju svake oblasti nauke o harmoniji, poslije objašnjenja karakterističnih akorada i akordskih veza, slijedi njihov prikaz u četvoroglasnom horskom stavu, a zatim i u primjerima iz literature. Primjenom primjera različitih muzičkih žanrova jednog za drugim u nastavnoj praksi i u udžbeniku, učenici se navode da primijete mogućnosti sličnog načina upotrebe istih harmonskih sredstava u umjetničkoj, tradicionalnoj i popularnoj muzici, ali i da uoče razlike među njima. Sinergijom primjera se obezbjeđuje viši nivo učenja, odnosno da učenici poslije sticanja znanja o određenoj harmonskoj pojavi imaju sposobnost da je prepoznaju u različitim primjerima, razumiju mogućnosti njene primjene, analiziraju i upoređuju te mogućnosti, povezuju stečena znanja iz Harmonije sa znanjima iz drugih oblasti, sistematizuju ih, procjenjuju upotrebljivost i razmatraju upotrebu u različitim kontekstima.

Najbolji pokazatelj savladanog je provjera znanja kroz različite vidove zadataka. U udžbeniku *Harmonja sa harmonskom analizom* takve se provjere nalaze na kraju svake lekcije, najčešće u vidu zadate melodije u sopranu ili basu, koju treba harmonizovati u strogom četvoroglasnom stavu, kao i odlomaka iz muzičkih djela, u kojima treba uraditi harmonsku analizu. U određenim situacijama, autorke udžbenika su postigle da, postavljajući za harmonsku analizu primjere umjetničke, tradicionalne i popularne muzike jedan za drugim, mijenjaju zahtjeve i time iniciraju podizanje nivoa učenja i znanja:

---

¹Prema Blumovoj taksonomiji, koja predstavlja najčešće primjenjivanu klasifikaciju nivoa učenja, to su: znanje, razumijevanje, primjena, analiza, sinteza i evaluacija.

Primjer 7

Primjeri iz umjetničke, tradicionalne i popularne muzike u okviru zadataka iz oblasti kvintakorada

(udžbenik *Harmonija sa harmonskom analizom*, strana 55)

4. Analiziraj uz sviranje odlomak iz Bahove kompozicije, odredi tonalitet, a zatim i sve harmonske funkcije.

J. S. Bah, *Sonata za flautu u C-duru*, I stav (odlomak)

5. Analiziraj odlomak narodne pjesme *Čobanine, lijepa devojko*, odredi tonalitet i sve harmonske funkcije.

Moderato

6. Čitava pjesma *Perfect* popularnog kantautora Eda Širana (Ed Sheeran) harmonski je bazirana na samo četiri akorda As-dura (jedino se pred refren na tonu dominante pojavljuje i K₄):

Slušajući pjesmu „Perfect“ sa kanala YouTube, uz pomoć klavira ili nekog drugog instrumenta, odredi koji je redosljed ovih akorda u strofi, a koji u refrenu.

Zaključak

Pojava prvog udžbenika za predmet Harmonija u Crnoj Gori je značajna zbog njegove potpune usklađenosti sa inoviranim Nastavnim planom, obrazovnim i predmetnim programom. Analize koje su prethodile njegovom stvaranju doprinijele su da se u udžbeniku primijeni savremeniji pristup obrazovnom procesu, a pojava sadržaja iz različitih muzičkih žanrova i njihova sinergija utiču na uspješniju realizaciju obrazovnih ciljeva.

Značajno je da su u savremenom udžbeniku, pored različitih vrsta harmonskih zadataka, mjesto našli i brojni primjeri za harmonsku analizu, koji su iz domena najviše umjetničke, ali i tradicionalne i popularne muzike.

Ovakvim pristupom i zajedničkim djelovanjem primjera iz različitih žanrova učenici detaljnije upoznaju djela umjetničke muzike, muzički folklor i popularna muzika dobijaju značajnije mjesto u savremenom obrazovnom procesu, obezbjeđuje se očuvanje tradicije, a učenici imaju priliku da upoznaju numere i izvođače popularne muzike za koje možda nisu čuli, a koji zadovoljavaju sve estetske kriterijume i treba da ostane zapamćeno njihovo djelovanje u domenu popularne muzike.

Veoma je važno pokazati na različitim primjerima kako jedna ista harmonska pojava funkcioniše u, na primjer, odlomku iz umjetničke muzike, u popularnoj muzici, narodnoj pjesmi ili didaktičkom primjeru osmišljenom za praktične potrebe nastave. Učenike treba osposobiti da istu pojavu uočavaju u različitim muzičkim kontekstima. Na taj način biće spremniji da slušaju, opažaju, prepoznaju, razlikuju i zapisuju različite harmonske pojave, a upotreba djela iz različitih muzičkih žanrova doprinijeće trajnosti i kvalitetnijem povezivanju njihovog znanja.

Korišćena literatura:

Blumova taksonomija. <https://zuns.me/informator/autori/uputstva-za-pripremu-udžbenika>. Pristupljeno 19. 7. 2023.

Milošević, Jovan. (2000). *Zapisi narodnih pjesama iz Crne Gore*. Podgorica: Udruženje kompozitora Crne Gore.

Obrazovni program Muzički izvođač. (2019). Podgorica: Ministarstvo prosvjete Crne Gore i Centar za stručno obrazovanje.

Peričić, Vlastimir. (1982). *Harmonija I deo*, skripta. Beograd: autorsko izdanje.

Peričić, Vlastimir. (1983). *Harmonija II deo*, skripta. Beograd: autorsko izdanje.

Perunović-Ražnatović, Ana i Aleksandra Lazović. (2022). *Harmonija sa harmonskom analizom*, udžbenik za II i III razred srednje muzičke škole. Podgorica: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva

Živković, Mirjana. (1996). *Harmonija za II, III i IV razred srednje muzičke škole*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.

SUMMARY

SYNERGY OF EXAMPLES OF CLASSICAL, TRADITIONAL AND POPULAR MUSIC IN THE MODERN TEXTBOOK FOR THE SUBJECT HARMONY

Ana Perunović-Ražnatović

In the system of secondary music education in Montenegro, the Curriculum and Educational Programs have been reformed in recent years (2019), including the program for the subject Harmony. The goal of this research is the analysis of the reformed Curriculum, Educational Programs and textbook literature in that system. The research is particularly focused on achievements within the subject Harmony. It is planned that examples from classical, as well as traditional and popular music will be used for harmonic analysis in the educational process. Due to the lack of adequate textbook literature, the Center for Vocational Education and the Institute for

Textbooks and Teaching Aids took an initiative in 2021 to publish textbooks that would be in accordance with the reformed program. The first textbook for this subject written in Montenegro was created. It is intended for students of the second and third grades of a secondary music school, for the Music Performer educational program. The textbook was approved by the reviewers and the National Council for Education in July 2022 and has been used in teaching practice since the 2022/23 school year. This paper will present examples from modern textbook for Harmony, in which classical, traditional and popular music interact in achieving educational goals. The result of the research is familiarizing the general public with the modern approach in creating textbooks and its importance for the educational process.

Key words: modern textbook, Harmony, classical music, traditional music, popular music.

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна и универзитетска библиотека
Републике Српске, Бања Лука

78(082)

НАУЧНИ скуп "Савремено и традиционално у музичком
стваралаштву" (4 ; 2022 ; Источно Сарајево)

Савремено и традиционално у музичком стваралаштву. 4 :
зборник радова са научног скупа одржаног 15-17. децембра
2022. године / [главни уредник Мирадет Зулић]. - Источно
Сарајево : Музичка академија Универзитета, 2023 (Источно
Сарајево : Копикомерц). - 285 стр. : илустр., ноте ; 24 cm

На врху насл. стр.: Универзитет у Источном Сарајеву. - На насл.
стр.: Дани Војина Комадине. - Текст ћир. и лат. - Текст на срп. и
рус. језику. - Тираж 100. - Напомене и библиографске
референце уз текст. - Библиографија уз сваки рад. - Summaries.

ISBN 978-99976-902-9-6

1. Дани Војина Комадине (4 ; 2022 ; Источно Сарајево)

COBISS.RS-ID 139474433